

Maja KATUŠIĆ*

TRADICIONALISTIČKI OBRASCI DUBROVAČKIH USELJENIKA U KOTORU TIJEKOM 18. STOLJEĆA

ABSTRACT: This paper, based on the analysis of original archival records, baptismal, marriage, and death registers of the parish of St. Tryphon from the 18th century, presents and analyses the migrations of inhabitants from the territory of the Dubrovnik Republic to Kotor. The emphasis is placed on, to the extent permitted by the sources, analysing the number, gender, places of origin, and migration areas of Dubrovnik residents. The paper also explores marital strategies and the involvement of Dubrovnik residents in the social life of Kotor at that time, all of which is considered in the context of pre-modern migration patterns.

KEYWORDS: Kotor, Republic of Dubrovnik, 18th century, migrations, historical demography, vital records

Uvod

Mobilnost i migracije stanovništva jedna su od glavnih karakteristika društva u sadašnjosti i u prošlosti, kako užih, lokalnih sredina, tako i prostorno većih područja. Svojim su trajanjem i posljedicama oduvijek uzrokovale dalekosežne promjene u razvojnim sastavnicama pojedinih zemalja i naroda.¹ S obzirom na to da je migracijski proces vrlo kompleksan i na njega od početka do kraja utječe velik broj faktora, pri čemu se isprepliću brojne objektivne okolnosti, ali i subjektivne odluke pojedinca, vrlo je teško migracijske procese, odnosno motive migracija uklopiti u jedan teorijski model.²

* Autorka je viša naučna saradnica u Hrvatskom institutu za povijest, Zagreb.

** Rad je nastao u sklopu projekta *Tradicionalizam i inovacije u Dubrovniku od srednjeg vijeka do devetnaestog stoljeća* (HRZZ IP-01-2018-5527).

¹ M. Friganović, *Demogeografija, stanovništvo svijeta*, Zagreb, 1978, 139–145; A Wertheimer-Baletić, *Stanovništvo i razvoj*, Zagreb, 1999, 280–281.

² Primjerice usporedi: Ernst Georg Ravenstein, The laws of migration, *Journal of the Statistical Society* 52 (1885), 167–227 i 56 (1889), 214–301; Everett S. Lee, A Theory of Mi-

Sami motivi odnosno uzroci migracija najjednostavnije se mogu promatrati kroz četiri grupe čimbenika koji utječu na odluku pojedinca na migraciju. To su: čimbenici povezani uz mjesto ishodišta, čimbenici povezani uz mjesto odredišta, prepreke koje se pojavljuju između mjesta ishodišta i odredišta migracija, te osobni čimbenici koji utječu na odluku o migraciji. Pri tome brojni čimbenici koji definiraju odredišno i ishodišno mjesto kod svakog pojedinca imaju pozitivan, negativan ili neutralan predznak, a čimbenici prisutni u mjestu prebivališta potiskuju, odnosno guraju, dočim u potencijalnim ishodišnim mjestima privlače (*push and pull theory*).³ U tom kontekstu potrebno je promatrati i migracije, odnosno useljavanja stanovništva podrijetlom s prostora Dubrovačke Republike u Kotor.

Okosnicu istraživanja čini analiza matičnih knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih župe sv. Tripuna u Kotoru tijekom 18. stoljeća.⁴ Migracije dubrovačkog stanovništva sukladno mogućnostima izvora promatrat će se kroz broj, dobnu i spolnu strukturu. Prikazat će se osnovne demografske karakteristike dubrovačkog useljeničkog kontingenta, vremenski okvir migracija, kao i mjesto podrijetla i migracijski areali Dubrovčana. Navedeno će se promatrati, u mjeri u kojoj to dopuštaju izvori, u kontekstu tradicionalističkih obrazaca koji su karakterizirali predmoderne migracije stanovništva. Također, analizirat će se izbor ženidbenog partnera, te otvoriti pitanje uključenosti dubrovačkih useljenika u tadašnji društveni život Kotora.

Polazišta

Iako se Boka Kotorska i Dubrovačka Republika nisu nalazile u istim državnim cjelinama, stoljećima su djelovale kroz neke zajedničke razvojne smjernice, poglavito one usmjerene na pomorstvo i trgovinu, a u tom su kontekstu njihove veze zabilježene i proučavane još od srednjovjekovnog razdoblja. S obzirom na sačuvanost izvora, dosadašnji radovi posebice su se fokusirali na razdoblje od 13. stoljeća, kada su se intenzivne veze poglavito bazirale

gration, *Demography* 3 br. 1 (1966), 47–57; W. Zelinsky, The Hypothesis of the Mobility Transition, *Geographical Review* 61 (1971), 219–249; J. De Vries, *European Urbanization 1500 – 1800*, London, 1984 (posebice poglavlje “Migration and urban growth”, 199–266), A. Kalc, *Tržaško prebivalstvo v 18. stoletju*, Koper, 2008, 71–99. O metodološkim pristupima proučavanju migracija u kontekstu brojnih znanstvenih područja i disciplina usp. C. Brettell, J. F. Hollifield, *Migration theory: Talking across disciplines*, London, 2014, posebice uvodno poglavlje, 3–11.

³ E. Lee, A Theory of Migration, 49–52, posebice grafikon 1.

⁴ Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga krštenih II (1662. – 1701.); Matična knjiga krštenih III (1703. – 1722.); Matična knjiga krštenih IV (1724. – 1775.); Matična knjiga krštenih V (1775. – 1824.); Matična knjiga vjenčanih II (1697. – 1824.); Matična knjiga umrlih I (1643. – 1731.); Matična knjiga umrlih II (17731. – 1775.); Matična knjiga umrlih III (1775. – 1823.).

na poslovnim – trgovačko-pomorskim te obiteljskim odnosima.⁵ Karakter sačuvanih izvora u prvi plan stavlja plemstvo, stoga se dosadašnja historiografska djela većim dijelom baziraju na prezentaciju u izvorima spomenutih dubrovačkih i kotorskih plemićkih obitelji/rodova i njihovim aktivnostima u Kotoru, odnosno u Dubrovniku. Najčešće je riječ o potvrdi raznih gospodarskih djelatnosti, posebice vezanih uz pomorsku trgovinu, zakup soli. Spominju se i zajednička poduzetnička „okrupnjivanja“ dubrovačkog i kotorskog plemstva u trgovačka društva, koja su im omogućavala uspješnije djelovanje u zaleđu, ali i bavljenje tranzitnom trgovinom dalje prema Mediteranu.⁶ Drugi aspekt, zabilježbe dubrovačkog plemstva, doduše u manjoj mjeri, u Kotoru bilo je obiteljsko umrežavanje, prvenstveno putem bračnih strategija.⁷ Prema Željku Brguljanu, koji je istraživanje temeljio na objavljenim kotorskim notarskim knjigama, tijekom prve polovine 14. stoljeća u Kotoru su zabilježeni dubrovački plemići iz rodova: Bona, Bobali, Cerva, Giorgi, Gradi, Gozza, Gondola, Lucari, Menze, Pozza, Ragnina, Rasti/Resti, Sorgo, Tudisi i Zamagna.⁸

Intenzivne veze nisu bile jednostrane, već su i brojni odvjetei kotorskog plemstva doseljavali u Dubrovnik i tamo razvijali nove rodovske ogranke. Jedan od najreprezentativnijih primjera jest kotorska plemićka obitelj Buchia, koja je zbog zasluga za stjecanje poluotoka Pelješca dobila dubrovačko plemstvo i prije stalnog doseljavanja u Dubrovnik, u trećoj četvrtini 14. stoljeća.⁹ Jačinu kotorskog srednjovjekovnog migracijskog smjera u Dubrovniku potvrđuje i teza Nenada Vekarića da je čak 25% dubrovačkih plemićkih rodova imalo kotorsko podrijetlo.¹⁰

⁵ D. Maliković, Dubrovčani u Kotoru tokom XIII i XIV veka, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini* 37 (2007), 371–404; Ž. Brguljan, Poslovne i obiteljske veze kotorskog i dubrovačkog plemstva u 14. stoljeću, *Bokeški ljetopis* 4 (2019), 61–83. Oba navedena rada nastala su analizom do sada jedinih objavljenih srednjovjekovnih kotorskih notarskih knjiga, usp. A. Mayer, *Kotorski spomenici, prva knjiga kotorski notara (1326. – 1335.)*, sv. 1, Zagreb, 1951; A. Mayer, *Kotorski spomenici, prva knjiga kotorski notara (1329., 1332. – 1337.)*, sv. 2, Zagreb, 1981.

Usp. i J. Luetić, Bokeljski pomorci u službi na dubrovačkim brodovima, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* 3 (1955), 81–85. U širem kontekstu proučavanja veza i prožimanja Dubrovnika s Bokom kotorskom, ali i širim područjem današnjeg Crnogorskog primorja (posebice s barskim područjem) najveći je znanstveni iskorak učinio Savo Marković. S obzirom na bogat autorov opus, upućujem na najrecentnije djelo u kojem su objedinjene brojne autorove studije: S. Marković, *Nobilitet Bara u 100 biografskih zapisa, srednjovjekovno i ranonovjekovno plemstvo Bara*, Perast, 2023.

⁶ Brguljan, Poslovne i obiteljske veze kotorskog i dubrovačkog plemstva, 71.

⁷ Brguljan, Poslovne i obiteljske veze kotorskog i dubrovačkog plemstva, 78–79.

⁸ Brguljan, Poslovne i obiteljske veze kotorskog i dubrovačkog plemstva, 71.

⁹ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi (A-L)*, sv. 2, Zagreb, Dubrovnik, 2012, 146–151.

¹⁰ N. Vekarić, Demografska slika Hrvata Boke kotorske – isprepleteni identiteti Kotora i Dubrovnika – sudbina Hrvata u Hrvatskoj, *Bokeški ljetopis* 4 (2019), 263.

Tablica 1. Dubrovački plemićki rodovi kotorskog podrijetla

Dubrovački plemićki rodovi kotorskog podrijetla	Dubrovački plemićki rodovi kotorskog podrijetla
Basilio ¹¹	Golibeo ¹²
Banessa ¹³	Gullerico ¹⁴
Bissiga ¹⁵	Kalić ¹⁶
Buchia ¹⁷	Pezane ¹⁸
Catena ¹⁹	Poča ²⁰
Cattaro ²¹	Saraca ²²
Červa ²³	Sorento ²⁴
Dersa	Sorgo ²⁵
Georgio	Vetrani ²⁶
Glavato	Vulpicella ²⁷

Uslijed velikih političkih mijena koje su zadesile šire promatrano područje u prvoj polovini 15. stoljeća polako dolazi do smanjenja intenziteta veza Dubrovnika i Kotora. Naime, ulaskom u sastav *Stato da Mar* Kotor prestaje imati dotadašnju autonomiju uklapanjem u širi mletački sustav vladanja.²⁸ Smanjuje se intenzitet trgovačkih veza sa zaleđem, a Kotor postepeno gubi dominantnu srednjovjekovnu ulogu trgovačkog posrednika između balkanskog zaleđa i Mediterana. Tijekom narednih stoljeća ta se spona još više

¹¹ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi (A-L)*, sv. 2, 46.

¹² *Isto*, 180.

¹³ *Isto*, 59.

¹⁴ *Isto*, 220.

¹⁵ *Isto*, 71.

¹⁶ *Isto*, 330.

¹⁷ *Isto*, 146.

¹⁸ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi (M-Z)*, sv. 3, Zagreb, Dubrovnik, 2012, 150.

¹⁹ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi*, sv. 2, 176.

²⁰ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi*, sv. 3, 170.

²¹ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi*, sv. 2, 177.

²² N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi*, sv. 3, 233, samo Razzi misli da su iz Epidaura.

²³ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi*, sv. 2, 180.

²⁴ N. Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi*, sv. 3, 257, daljnje je podrijetlo iz Bosne.

²⁵ *Isto*, 259.

²⁶ *Isto*, 321, daljnje je podrijetlo iz Baskije.

²⁷ *Isto*, 341.

²⁸ Usp. Z. Janeková Römer, Komuna grada Kotora u srednjem vijeku posebnosti institucionalnog i društvenog razvoja, *Bokeški ljetopis* 4 (2019), 40.

izgubila dolaskom Osmanlija na sjeverne bokeljske granice. Gospodarska stabilnost dodatno je narušena osmanskim osvajanjem dijela bokeljskog teritorija (od Herceg Novog do Risna), čime je Kotor izgubio poduzetničku privlačnost. Naposljetku, stvaranjem koridora Sutorina za razgraničenja nakon Morejskog rata Dubrovačka Republika i Boka Kotorska izgubile su i graničnu vezu, time su dotadašnje prirodne spone dvaju susjednih područja izblje-dile, a migracijska prožimanja počela su opadati.

Matične knjige i migracije

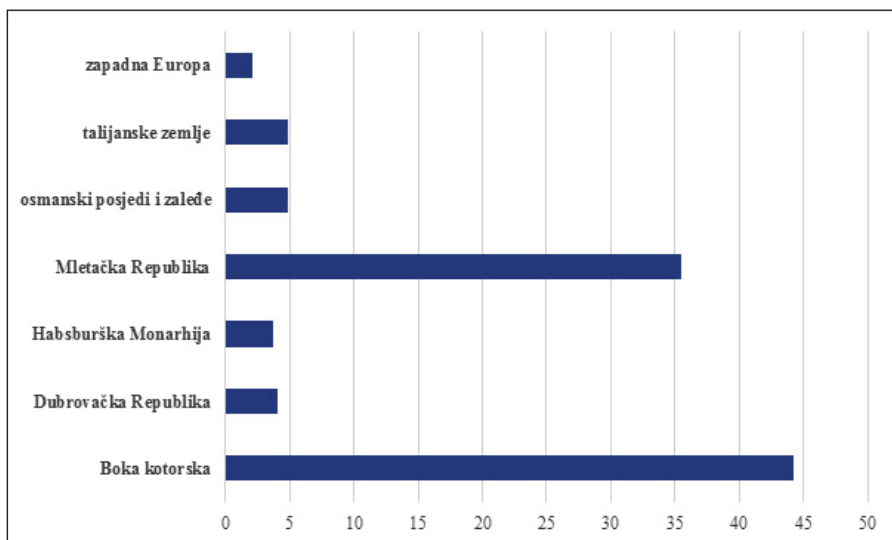
Osim pojedinaca kojima je u matičnoj knjizi izrijekom kao mjesto podrijetla šire područje Boke, matične knjige župe sv. Tripuna bilježile su i brojno stanovništvo nebokeljskog podrijetla. Zapisivanje nedomicilnog stanovništva nije imalo određenog pravila, nego se ono identificiralo prema geografskom odrednicom, bilo da je riječ o gradu, selu, otoku, župi, području ili državi. Pojedinci su pri svojoj identifikaciji najčešće navodili imena gradova, bilo da su dolazili iz samoga urbanog središta, bilo da im je zavičaj bio vezan uz selo ili mjesto u gradskoj okolici. Sela, mjesta i/ili manja područja rjeđe su se navodila. Štoviše, što je zavičaj nekog pojedinca bio udaljeniji, to su općenitija bila i navođenja u matičnim knjigama. U tom kontekstu pojedinci iz Dubrovačke Republike identificirani su prilično precizno, te se uz sam Dubrovnik, kao mjesto podrijetla spominje cijela lepeza manjih mjesta, sela, zaseoka i lokaliteta.

Pri proučavanju predmodernih migracija, jedno od najkompleksnijih metodoloških pitanja bilo je određivanje areala doseljavanja. Oni nam s jedne strane omogućavaju prikaz šire slike migracijskih procesa, a s druge strane pružaju mogućnost ekstrahiranja, komparacije ili detaljnijeg analiziranja užeg geografskog prostora. Metodološka ograničenja povezana su uz sam izvor jer se u matičnim knjigama mjesta podrijetla, odnosno geografski pojmovi, nisu sustavno i dosljedno navodili. Uz navedeno, problem predstavlja i promjene državnih granica usljed ratova, a posebice su turbulentne bile promjene granica tijekom mnogobrojnih ratova tijekom 18. stoljeća (protuosmanskih ratova, rata za španjolsku, potom austrijsku baštinu, Sedmogodišnjeg rata, Napoleonskih ratova). Tijekom stoljeća mijenjale su se i granice postojećih župa, stvarane su nove župe, a na nekim je prostorima zabilježeno nepodudaranje crkvenih i državnih granica.²⁹ Imajući na umu navedeno, kreirani su migracijski areali utemeljeni dijelom na geografskom modelu, ali su se pri tome u obzir uzele i povijesne okolnosti razvoja pojedinog prostora,

²⁹ Primjerice, puljska biskupija svoje je ovlasti imala i nad dijelovima Istre koji su se nalazili u sastavu Habsburške Monarhije. O problemima određivanja migracijskih areala vidi: S. Bertoša, *Život i smrt u Puli: starosjeditelji i doseljenici od XVII. do XIX. stoljeća*, Pazin, 2002, 103–200; A. Kalc, *Tržaško prebivalstvo v 18. stoletju*, 95–121.

kao i političke, gospodarske, kulturne veze Kotora i pojedinog areala. Tim je načelom, osim bokeljskog, kreirano još 6 areala: Dubrovačka Republika³⁰, Habsburška Monarhija³¹, Mletačka Republika³², osmanski posjedi i zaleđe³³, talijanske zemlje³⁴ i zapadna Europa.³⁵

Grafikon 1. Mjesta podrijetla zabilježena u matičnim knjigama župe sv. Tripuna (%)³⁶

Izvor: BAK, Matične knjige župe sv. Tripuna, 18. stoljeće (izračun autora)

³⁰ Dubrovačka Republika uključivala je područje Dubrovnika, Konavala, Župe dubrovačke, Dubrovačkog primorja, Elafitskih otoka, Pelješa te Mljeta i Lastova.

³¹ U matičnim knjigama ovaj se areal ponajprije odnosio na Hrvatsko primorje, Pazinsku knežiju, Štajersku i Kranjsku, Budim i Beč te dio Lombardije.

³² U matičnim knjigama ovaj se areal ponajprije odnosio na Veneciju i Dogado, mletačku terrafermu, mletačke posjede u Istri i Dalmaciji, kao i na mletačke grčke posjede.

³³ U ovaj su geografski areal uključena okolna bokeljska područja koja su se u 18. stoljeću nalazila pod osmanskom upravom (crnogorsko zaleđe Boke, današnje Crnogorsko primorje, Hercegovina). O migracijama stanovništva zaleđa u Kotor vidi: M. Katušić, Migracijski procesi zaleđe-grad: useljenici iz Crne Gore u katoličkim matičnim knjigama Kotora 18. stoljeća, *Istorijski zapisi* 89 br. 1-2 (2016), 167–183.

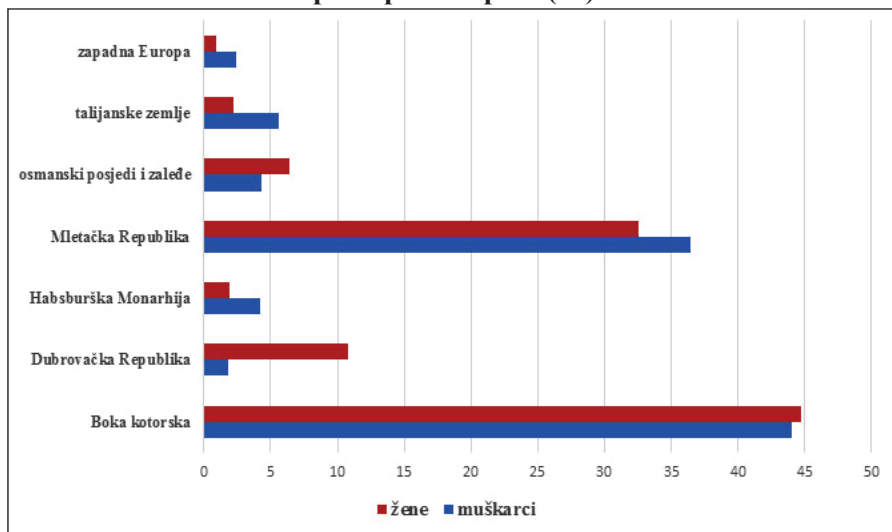
³⁴ U ovaj su geografski areal uključene brojne države koje su se tijekom 18. stoljeća nalazile na Apeninskom poluotoku (Papinska Država, Kraljevstvo Obiju Sicilija, Vojvodstvo Parma, Vojvodstvo Modena, Genova i druge).

³⁵ U ovaj su geografski areal uključene zapadnoeuropske države Francuska i Sveto Rimsko Carstvo Njemačkog Naroda.

³⁶ Preostali postotni udio (1,09%) odnosi se na nečitka ili nerazriješena mjesta podrijetla navedena u maticama.

Analiza mjesta podrijetla stanovništva zabilježenog u kotorskim matricama pokazuje očekivane, odnosno trendove karakteristične za predmoderne migracije. Osim domicilnog stanovništva koje ima prevagu, udjelom je najviše zastupljeno stanovništvo s mletačkog područja vladanja. U ovu je skupinu bio uključen velik geografski prostor od istočne obale Jadrana, dijela Apeninskog poluotoka do Grčke, što je za posljedicu imalo i veliku postotnu zastupljenost useljenika. Također, pripadnost istoj državnoj zajednici omogućila je čvrste političke, gospodarske i kulturne veze kojoj su posljedice bile bolja i masovnija komunikacija te obostrana migracijska prožimanja. Primjerice, u navedenom arealu, ako promatramo upise ženidbi, gotovo 40% upisa odnosi se na mladence podrijetlom iz mletačke Dalmacije, a trećina pojedinaca oženjenih u Kotoru iz tog areala podrijetlom je bila s područja mletačke terraferme.³⁷ Ostala područja, iako zastupljena u manjim omjerima (oko 5%), također predstavljaju prirodan smjer migracijskih kretanja. U prvom redu to se odnosi na susjedne krajeve – Dubrovačku Republiku i bokeljsko zaleđe te na prekomorske „susjede“ – državice formirane na središnjem i južnom dijelu Apeninskog poluotoka, a u sklopu potonjih brojem useljenika poglavito se ističu luke Bari, Ankona i Senigallija. Naposljetku, manjim su postotnim omjerom zastupljena useljavanja iz Habsburške Monarhije i ostalih europskih zemalja, odnosno područja Francuske, Španjolske, Švicarske i Prusije.

Grafikon 2. Mjesta podrijetla u matičnim knjigama župe sv. Tripuna prema spolu (%)

³⁷ Usp. M. Katušić, Stanovništvo Dalmacije u matičnoj knjizi vjenčanih župe sv. Tripuna, *Croatica christiana periodica* 44 br. 86 (2020), 111–129.

Izvor: BAK, Matične knjige župe sv. Tripuna, 18. stoljeće (izračun autora)

Mjesta podrijetla, odnosno geografski areali raspoređeni prema spolu, ukazuju na drugačije migracijske trendove muškaraca i žena. Muške su migracije (poglavito jer su činile tri četvrtine ukupnih migracija) bile slične općim migracijskim obrascima. S druge strane, migracije žena također su pokazivale odlike predmodernih tradicionalističkih ženskih migracija, iz bližih područja (zaleđe, dubrovačko područje) te migracijskih smjerova upravljenim iz ruralnih sredina prema gradskim.³⁸

Stanovništvo Dubrovačke Republike u matičnim knjigama župe sv. Tripuna

Stanovnici podrijetlom iz Dubrovačke Republike zabilježeni su u kotorskim maticama tijekom cijelog stoljeća i u svim matičnim knjigama. Prosječan broj spomena tijekom prve polovine 18. stoljeća bio je 20,6 po desetljeću, dočim je u drugoj polovini stoljeća prosječno zabilježeno više dubrovačkih useljenika, 27,2 po desetljeću. Kao što je rečeno, dubrovački useljenici zabilježeni su u svim matičnim knjigama. Iako je najveći broj pojedinaca zabilježen u matičnoj knjizi umrlih, dio upisa ne odnosi se na preminule pojedince iz Dubrovačke Republike, nego je riječ o spomenu Dubrovčana kao roditelje preminule djece.³⁹

Tablica 1. Stanovništvo Dubrovačke Republike u matičnim knjigama župe sv. Tripuna

matična knjiga	muškarci	žene
	broj	broj
MK ⁴⁰	21	37
MK/MV ⁴¹	1	9
MK/MU ⁴¹	2	1
MV ⁴³	20	55
MV/MU ⁴⁴	1	0
MU ⁴⁵	33	59
MK/MV/MU	0	1
ukupno	78	162

Izvor: BAK, Matične knjige župe sv. Tripuna, 18. stoljeće (izračun autora)

³⁸ Usp. M. Katušić, Women and migration – a case study of Kotor in 18th century, *Migrations from Antiquity to Present Days*, S. Vukadinović, S. Boškov, I. Radulović (ur.), Novi Sad, 2020, 389–402.

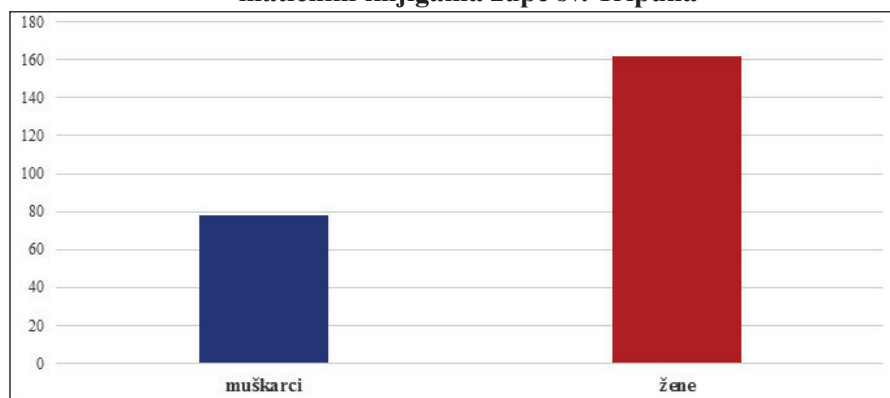
³⁹ Primjerice, otac dvogodišnjeg Luka koji je preminuo u Kotoru 23. 8. 1783. bio je Vicko Mussa iz Dubrovnika

Najpotpuniji podatci o osobama dubrovačkog područja nalaze se u matičnoj knjizi vjenčanih jer je svakome upisanom uz ime i mjesto podrijetla navedeno još ili prezime i/ili ime oca. Također, analiza matičnih knjiga, točnije učestalost spominjanja pokazala je da se većina osoba spominje samo u jednoj matici, što može sugerirati da se taj migracijski kontingent nije trajnije naseljavao u Kotor.⁴⁶

Neka demografska obilježja dubrovačkih useljenika u Kotor

Matične knjige otkrivaju podatke o spolnoj i društvenoj strukturi dubrovačkih useljenika. Prvo navedeno istraživačko pitanje predstavlja posebnost ovog useljeničkog areala, budući da su dubrovački areal i useljavanja s područja zaleđa imali „ženski“ predznak, odnosno u izvorima je iz tih areala zabilježeno više muškaraca nego žena. Izrečeno u udjelima, čak 67,5% zabilježenih pojedinaca s prostora Dubrovačke Republike u Kotoru bile su žene.

Grafikon 2. Spolna struktura dubrovačkog stanovništva u matičnim knjigama župe sv. Tripuna

⁴⁰ U matičnoj knjizi krštenih (MK) spominju se kao majke i očevi krštene djece.

⁴¹ U matičnoj knjizi vjenčanih (MV) spominju se kao ženici, a u matičnoj knjizi krštenih (MK) kao majke i očevi krštene djece. Ovdje su uključene osobe koje se spominju u obje navedene matične knjige.

⁴² U matičnoj knjizi krštenih (MK) spominju se kao majke i očevi krštene djece, a u matičnoj knjizi umrlih (MU) kao roditelji preminule djece. Ovdje su uključene osobe koje se spominju u obje navedene matične knjige.

⁴³ U matičnoj knjizi vjenčanih (MV) spominju se kao ženici.

⁴⁴ U matičnoj knjizi vjenčanih (MV) spominju se kao mladoženja, a u matičnoj knjizi umrlih kao preminuo.

⁴⁵ U matičnoj knjizi umrlih (MU) spominju se kao preminule osobe ili kao roditelji preminulog djeteta.

⁴⁶ Usp. i slične zaključke za stanovništvo podrijetlom iz Dalmacije, M. Katušić, „Stanovništvo Dalmacije u matičnoj knjizi vjenčanih župe sv. Tripuna, 128-129.

Izvor: BAK, Matične knjige župe sv. Tripuna, 18. stoljeće (izračun autora)

Takva raspodjela u potpunosti odgovara predodžbi o osamnaestoljetnim migracijama žena. Naime, kao što je ranije rečeno, žene su najčešće useljavale u geografski bliža mjesta, a Kotor je kao susjedni grad bio potencijalno primamljiva smjernica migracija. S druge strane, žene su najčešće migrirale iz seoskih sredina u gradske, a motiv im je pri tome bio poboljšanje materijalnih uvjeta života.⁴⁷ Zbog niza prednosti koje je nudio kao obalni grad i posljednje veliko mletačko uporište na istočnoj obali Jadrana, Kotor je bio privlačan faktor ženama bliže i dalje dubrovačke okolice bez obzira na različitost društvenih i političkih okvira iz kojeg su potjecale.

Dubrovačanke koje su zabilježene u maticama podrijetlom su češće bile iz šireg, vangradskog područja nego iz samog Dubrovnika, a njihova sama identifikacija upućuje na siromašnije obiteljsko podrijetlo.⁴⁸ Osim što su sve žene kojima je navedeno zanimanje bile sluškinje, značajan broj (40%) nije se identificirao prezimenima već samo očevim imenom.⁴⁹ Slične razvojne smjernice zabilježene su i kod muškog useljeničkog kontingenta, a važno je napomenuti da tijekom cijelog 18. stoljeća u kotorskim matičnim knjigama nije spomenut niti jedan dubrovački plemić niti pojedinac građanskog statusa, kao što je to bio slučaj u srednjovjekovnom razdoblju.⁵⁰ Detaljnije posvjedočenje o društvenom statusu useljenika na temelju ovih izvora nisu moguće s obzirom da su zanimanja navedena tek u nekoliko primjera, a status useljenika u samom Kotoru tek je u nekoliko slučajeva naveden kao *abitante*. U

⁴⁷ O migracijama žena u predmoderno doba vidi: M. Katušić, Women and migration – a case study of Kotor in 18th century, 389-402; D. Ascott, F. Lewis, Motives to move: Reconstructing individual migration histories in early eighteenth-century Liverpool, *Migration, Mobility and Modernization*, D. Siddle (ur), Liverpool, 2000, 90–118; S. Hahn, Nowhere at home? Female migrants in the nineteenth century Habsburg Monarchy, *Women, Gender and Labour Migration: Historical and Cultural Perspectives*, P. Sharpe (ur.), London, 2011, 108–126; P. Wilcox, Marriage, mobility and domestic service, *Annales de Démographie Historique* (1981), 195–206.

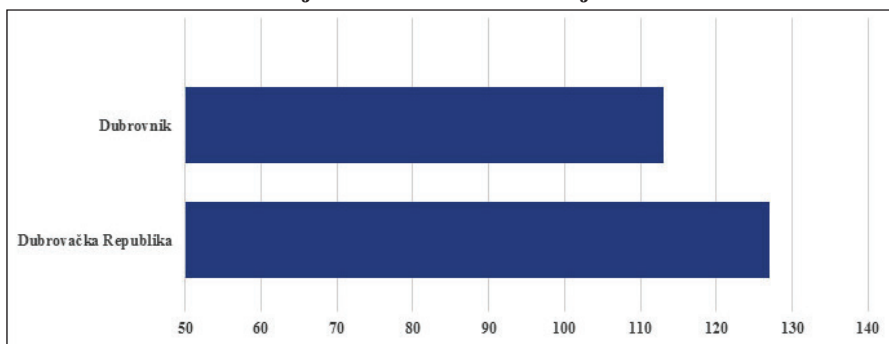
⁴⁸ Primjerice u Kotoru su preminule Magdalena iz Župe dubrovačke, sluškinja kotorskog plemića Frana Pasqualija (14. 12. 1730.), kao i Anastazija iz Dubrovačke Republike, preminula 10. 10. 1736. godine. Iz župe Pridvorje je bila Katarina Mihović, kći Nikole, koja se 22. 11. 1775. udala za Antonija Ferarija, pokojnog Bernarda, vojnika iz Verone, a Frana Markočević koja se 6. 6. 1746. udala za Luka Jakova Mitrova iz Grblja, bila je s poluotoka Pelješca.

⁴⁹ Primjerice, Marija iz Dubrovnika bila je sluškinja kod kotorskog plemića Tripuna Bisantija (preminula 22. 12. 1742.). Kod Frana Buchie služile su čak dvije Dubrovačanke: Ana (preminula 23. 3. 1702.) i Katarina (preminula 16. 10. 1702.). Priliko smrti Ana je imala 50, a Katarina 12 godina.

⁵⁰ Primjerice, 23. 10. 1728. upisana je smrt Andrije iz Dubrovačke Republike, sluge kavaljera i soprintendanta Jerolima Buchie, koji je s 18 godina preminuo u kući navedenog kotorskog plemića. Petar iz Dubrovačke Republike preminuo je 4. 10. 1708, a Ivan Jakovov iz Putnikovića na Pelješcu oženio se 13. 6. 1717. udovicom Janom.

prilog skromnijeg podrijetlu dubrovačkih useljenika idu i zapisi o mjestima smrti, gdje je u nekoliko primjera zabilježen *ospedale dei poveri*.⁵¹

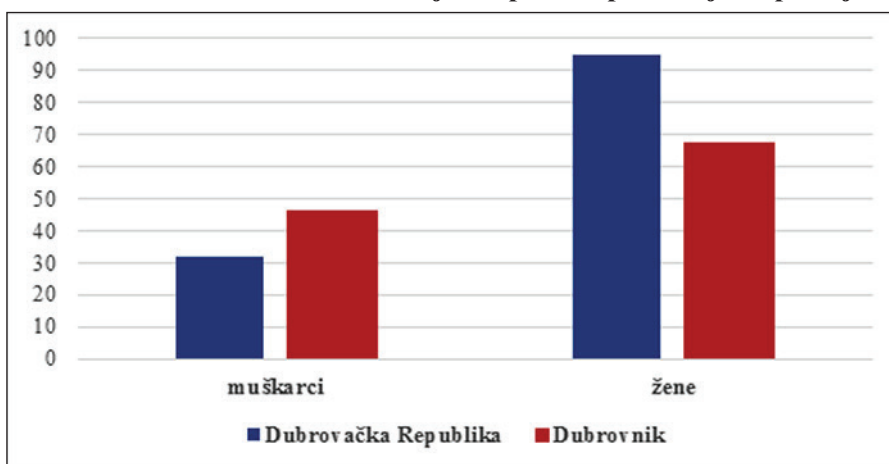
Grafikon 3. Podrijetlo dubrovačkih useljenika

Izvor: BAK, Matične knjige župe sv. Tripuna, 18. stoljeće (izračun autora)

Što se tiče mjesta podrijetla 46% useljenika podrijetlom je bilo iz Dubrovnika (*Ragusa, Raguseo/a*), dočim je 54% pojedinaca kako mjesto podrijetla navelo neko preostalo područje Dubrovačke Republike. Ako dubrovačke useljeničke areale promatramo prema spolu, muškarci su u većem broju dolazili iz gradske sredine (Dubrovnika), a ženski areal prevladavao je među useljenicima iz šireg dubrovačkog prostora.

Grafikon 4. Dubrovački useljenici prema spolu i mjestu podrijetla

⁵¹ U *ospedale dei poveri* preminula je 6. 9. 1750. Katarina iz Dubrovačke Republike, kao i šezdesetogodišnja Marija iz Dubrovačke Republike, 3. 9. 1750. godine.

Izvor: BAK, Matične knjige župe sv. Tripuna, 18. stoljeće (izračun autora)

Najčešći način navođenje useljenika sa šireg područja Dubrovačke Republike bio je općenit pojam *Stato di Ragusa*, *Stato di Raguseo*.⁵² Od širih prostornih jedinica dubrovačke okolice najviše je useljenika bilo iz Konavala i Župe dubrovačke. Potonja je bila ženski areal, jer su čak 91% pojedinaca iz tog područja navedenih u kotorskim maticama bile žene.⁵³ Osim općenitog pojma *Zuppa*, *Stato di Ragusa (Zuppana)*, najčešće se spominju Brgat i Breno.⁵⁴ *Canali di Stato di Ragusa* najčešći je oblik spominjanje Konavala. Za razliku od Župe dubrovačke, ovo je područje zastupljeno s brojnim mjestima, a osim ranije spomenutog Cavtata te Vitaljine, navode se primjerice Pločice, Pridvorje i Đurinići.⁵⁵ Slano je najzastupljenije mjesto s područja Dubrovačkog primorja, a od ostalih dijelova Republike brojem useljenika ističe se Pelješac.⁵⁶

Ako govorimo o općim demografskim karakteristikama dubrovačkog stanovništva u Kotoru, ono je bilo istovjetno općim demografskim značajkama razvoja grada u 18. stoljeću. Primjerice, brakovi ženika podrijetlom iz Dubrovačke Republike u Kotoru su se sklapali tijekom cijelog stoljeća, a kao i ukupan broj brakova, njihov je broj rastao u drugoj polovini stoljeća.⁵⁷ Sezonske distribucije sklapanja braka pokazale su da su se u Kotoru poštivali crkveni običaji i narodna tradicija. Naime, mjeseci s najmanje vjenčanja bili su prosinac i ožujak koji su se poklapali s liturgijskim godinom, odnosno s vremenom Došašća i Korizme, razdobljem kada se nisu sklapali brakovi. Maksimumi vjenčanja – zimski (siječanj-veljača) i jesenski (stu-

⁵² Primjerice, prostorna odrednica *Stato di Ragusa* navedeno je majci krštenog nezakonitog djeteta Katarini Rušici, kao i Ani Picetić koja je 22. 7. 1785. preminula u sedamdesetoj godini od moždanog udara (*apoplezia*).

⁵³ Iz Župe dubrovačke zabilježena su dva muškaraca: Vicko Mussa, kao otac krštenog djeteta (5. 12. 1782.) i Ivan *Chelesovich* iz Postranje, koji se također spominje kao otac krštenika 9. 1. 1752. godine.

⁵⁴ Primjerice, iz Brgata je bila Nadalina Roščić koja se, 5. 2. 1776., udala za kaplara Božu (Nadala) Kapovića iz okolice Makarske.

⁵⁵ Primjerice, Stana, kći Rade Petrova iz Vitaljine, udala se, 5. 2. 1715. za Gian Feraru iz Manfredese, a Pavao Lelo iz Pločica oženio se, 31. 10. 1723. godine Marijom. Stane *Saulacichia* preminula 6. 10. 1748. godine, a podrijetlom je bila iz Đurinića.

⁵⁶ Joso Krilić iz Slanog oženio se, 17. 1. 1712. godine, Anicom Radovan iz Konavala. U kotorske matice upisano je deset pojedinaca kojima se kao mjesto podrijetla navodi Pelješac. Primjerice, Vicka Tomova s Pelješca udala se, 8. 12. 1743. godine, za Giacoma iz Skadra.

⁵⁷ Što je bilo sukladno i s povećanjem broja stanovnika grada u drugoj polovini stoljeća. Usp. M. Katušić, *Društvena i demografska struktura Kotora u 18. stoljeću*, doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2013, 47, 68- 69, bilješke 219 i 220; M. Katušić, T. Čosić, Stanovništvo Kotora prema mletačkim popisima u 18. stoljeću, *Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske*, R. Mišetić, M. Katušić (ur.), Zagreb, 2018, 158-178.

deni) – povezani su s gospodarskom aktivnošću prostora, odnosno smanjenju agrarnih i drugih privredivačkih aktivnosti tijekom jesenskih i zimskih mjeseci.⁵⁸ Kotorska vjenčanja u skladu su s navedenim europskim trendovima sa zimskim periodom kao izrazitim maksimumom te proljetnim minimumom (Korizma). Vjenčanja ženika iz Dubrovačke Republike također prate navedeni trend, te su mjeseci s najviše sklopljenih brakova siječanj i veljača (ukupno 26 sklopljenih brakova), dočim je svega jedan brak sklopljen u ožujku.⁵⁹ Vjenčanja dubrovačkih ženika održavala su se prvenstveno u sakralnim objektima, ponajprije u središnjem mjestu bokeljske pobožnosti, katedrali Sv. Tripuna. Od svjetovnih objekata u kojima se održavalo vjenčanje ističu se privatne kuće, najčešće kuće u vlasništvu mladenkina oca. Ženidbene napovijedi kojima se utvrđivalo nepostojanje zapreka vjenčanju, u vjenčanjima dubrovačkih ženika imale su obilježja hitnosti. Naime, više od polovice vjenčanja odvijalo se bez tri održane napovijedi, od čega je trećina, uz dozvolu ondašnjeg kotorskog biskupa održano, bez prethodne objave, a za preostala vjenčanja održala se barem jedna napovijed. Navedeni broj nešto je veći od ukupnog udjela kotorskih vjenčanja održanih bez napovijedi, a žurnost pri vjenčanju može se pripisati upravo migracijskim procesima i privremenom boravku dubrovačkih ženika u Kotoru. O strukturi dubrovačkih obitelji u Kotoru te njihovim obiteljskim dinamikama (dob pri ženidbi, vrijeme i tempo rađanja djece) na temelju korištenih izvora nije moguće donositi čvršće zaključke. Razlog tomu u prvom je redu nemogućnost provedbe metode rekonstrukcije obitelji, poglavito jer se dubrovački useljenici u kotorskim maticama najčešće spominju samo jedanput. Kao zanimljivost koja je razvidna iz izvora, ali nije temeljno obilježje ovog useljeničkog kruga, jesu navodi krštenje nezakonite djece, koji čine 16% spomena dubrovačkih majki u matici krštenih. U svim je slučajevima riječ o krštenju djece iz nezakonite veze, kojima su u matici navedena i majka i otac. Također, u svim je primjerima majka krštenog djeteta bila s dubrovačkog područja, dočim su svi očevi bili stranicu podrijetlom iz Veneta. U jednom je primjeru zabilježeno naknadno vjenčanje takvog para. Riječ je o Ani Nosarčić iz Dubrovnika i Anzolu Mariji Piantanidi iz Verone, kojima je 1779. godine krštena (nezakonita) kći Katarina. Isti se par vjenčao 18. 11. 1781. godine, iste godine kada im je preminula prvorodena kći. Supružnici su nakon toga ostali živjeti u Kotoru te se tijekom godina spominje krštenje još dvoje njihove djece.⁶⁰

⁵⁸ Također, jesensko je vrijeme bilo vrijeme obilja nakon žetve i berbe te stoga pogodno za slavlja. Navedeni sezonski maksimumi slijede odnosno prethode mjesecima „zabrane“ vjenčanja te ih možemo promatrati i kao svojevrstu nadoknadu mjeseci kada je zabilježen najmanji broj vjenčanja.

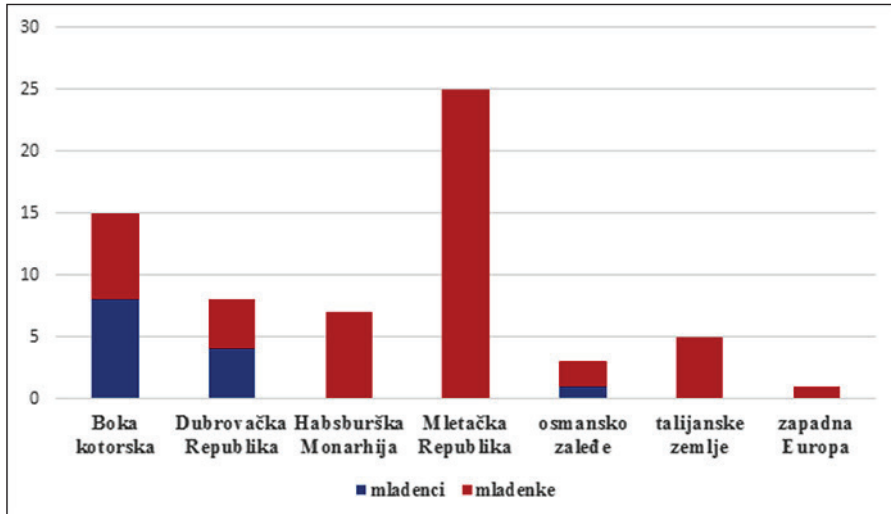
⁵⁹ Katušić, *Društvena i demografska struktura Kotora u 18. stoljeću*, 81.

⁶⁰ Katarina je krštena 29. 8. 1779. godine, Frana Nikoleta 6. 11. 1783., a Vicko 17. 4. 1790. godine.

Trajnost migracija, ženidbena strategija i društvena uključenost dubrovačkih useljenika

S obzirom na kvantitativnu ograničenost proučavanih izvora, pitanje uklopljenosti doseljenika u Kotor može se ponajbolje promatrati kroz izbor ženidbenog partnera. S obzirom da podatci o podrijetlu nisu kroz stoljeće sustavno navođeni, u izračun su uključeni brakovi u kojima je kod oba supružnika navedeno mjesto podrijetla. Navedeno ne daje potpunu sliku, ali uviđom u donji grafikon ipak se mogu orisati bračni trendovi i dinamika braka prema migracijskim arealima.

Grafikon 4. Podrijetlo supružnika dubrovačkih ženika

Izvor: BAK, Matične knjige župe sv. Tripuna, 18. stoljeće (izračun autora)

Iz priloženog su razvidna dva geografska trenda pri odabiru bračnog partnera dubrovačkih ženika. Muškarci iz Dubrovačke Republike koji su u Kotoru sklapali brak najčešće su ženidbenu partnericu pronalazili samoj Boki i na prostoru Dubrovačke Republike. Osim samog Kotora, mladenke Dubrovčana bile su podrijetlom i iz drugih mjesta Boke, a prednjače predgradski Kličići. Jedna je mladenka bila s područja Crne Gore (Tomići), a mladenke iz Dubrovačke Republike podrijetlom su bile iz Konavala, Komolca ili su bile opisane općenitim pojmom *Stato Raguseo*.⁶¹ S druge strane, iz-

⁶¹ Jakov Konzolić iz Dubrovačke Republike oženio se 30. 6. 1731. godine Marijom Vudragović iz Tomića u Crnoj Gori, sluškinjom u kući Lando. Dvije godine nakon, 13. 8. 1733. go-

bor ženidbenog partnera dubrovačkih mladenki bio je raznovrsniji. Čak 49% Dubrovčanki za supruga je odabralo muškarca s područja Mletačke Dalmacije – zanimljivo prednjače muškarci s teritorija terraferme (Veneta i Furlanije), šest ih bilo iz Dalmacije, a dvojica iz mletačkog dijela Istre.⁶² Podjednakim omjerom bili su zastupljeni muškarci iz Boke i područja pod upravom Habsburgovaca – potonji svi s područja „habsburške“ Lombardije.⁶³ „Prekomorske“ ženidbene veze uključivale su još partnere podrijetlom iz raznih talijanskih područja vladanja – Ferrara, Papinska Država, a jedan je mladenac bio s područja Francuske (*francese*).⁶⁴

Pri iznošenju čvršćih zaključaka o uključenosti dubrovačkih useljenika u Kotor treba biti vrlo oprezan jer se na temelju dostupnih izvora ne može uvidjeti je li se odabir ženika desio u samom gradu ili je Kotor kao mjesto vjenčanja paru predstavljao samo usputnu, privremenu životnu stanicu. Naznaku razrješenja te dvojbe mogla bi ponuditi analiza zanimanja supružnika Dubrovčanki, uz metodološku ogradu koja se odnosi na samu kvalitetu izvora – u ovom slučaju nesustavno navođenje zanimanja. Unatoč tome, uočljiv je obrazac prema kojem Dubrovčanke udane u Kotoru za supruge odabirale vojnike.⁶⁵ Štoviše, širi kontekst istraživanja je pokazalo da su se mladenke useljenice – svih geografskih areala u preko 70% slučajeva udavale za muškarce vojničkog zanimanja. Širina geografskih areala ženika daje nam naslutiti da su kotorska vjenčanja određenog broja dubrovačkog stanovništva, poglavito žena, sastavni dio migracija vojnih postrojbi koje su se odvijale duž cijele istočnojadranske obale.⁶⁶ Kada govorimo o uklopljenosti dubrovačkih

dine rečeni je Jakov preminuo. Iz *Komoloz et villa Ombla della diocesi di Ragusa* bili su Petar Ivanov i Ana Pavlova, koji su se u Kotoru vjenčali 3. 1. 1709.

⁶² Primjerice, Marija Memoneda iz Pločice udala se 24. 11. 1771. za Antonija Santo Magrizola iz Pontelonga, mjesta u blizini Padove, a Marija Picetić iz Dubrovnika udala se 11. 1. 1780. godine za Iseppa Bravosa iz Udina. S otoka Iža bio je Lovro Jelić koji je u Kotoru, 19. 9. 1781. godine postao suprug Ane *Artizze* iz Stona, a iz Betine na Murteru bio je Toma Pavić, suprug Marije *Chelosunich* iz Župe dubrovačke (brak je sklopljen 29. 7. 1781. godine). Naposljetku, Marija Magdalena Martinova iz Orašca udala se 17. 9. 1713. godine za Andriju Branića iz Kopra.

⁶³ Iz Dubrovačkog primorja bila je Marija Ilić koja se, 29. 8. 1757., udala za Giuseppea Mariju Osmana iz Cremona.

⁶⁴ Iz Ferrare je bio Anzolo Cevola, suprug Marije Lukove iz Župe dubrovačke (brak sklopljen 30. 4. 1771.), a *francese* Giovanni Livelli, vojnik u postrojbi Querini oženio se Jelenom Barbaresto iz Cavtata, 25. 12. 1728. godine.

⁶⁵ Od ukupnog broja vjenčanja u kojima su mladenke bile s područja Dubrovačke Republike u 39% zabilježeno je zanimanje supruga. Sva navedena zanimanja povezana su s vojskom.

⁶⁶ O iznimnoj mobilnosti vojnih postrojbi u 18. stoljeću svjedoči fond Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli u Državnom arhivu u Veneciji koji između ostalog sadrži i popise mobiliziranih vojnika, a uz podatke o vojnicima sadrže i vrijeme i mjesto popisivanja. Primjerice satnije iz pukovnije pod zapovjedništvom pukovnika Andreae Tofflettija (*Fanti Italiani*) popisane su 1. srpnja 1786., 1. i 15. 8. 1786. u Kotoru, 20. lipnja

useljenika u kotorsko društvo moramo imati na umu upravo temeljne karakteristike vojne mobilnosti— u prvom redu dugotrajnost (višegodišnje) i pokretljivost (česta promjena mjesta prebivališta) samih sudionika migracija, te njihovu društvenu zatvorenost – što bi značilo da se takvo stanovništvo nije trajno naseljavalo.⁶⁷ Navedeno potkrjepljuje još jedan podatak. Naime ukoliko promotrimo vjenčanja, a potom krštenja, odnosno porode, uz metodološke ograde,⁶⁸ samo u 13% brakova (u kojima je jedan od supružnika podrijetlom iz Dubrovačke Republike) zabilježeno je rođenje djece. Također, analiza matice krštenih pokazala je da se u „dubrovačkim“ brakovima u Kotoru u 77% slučajeva rodilo samo jedno dijete, što je osjetno manje od ukupnog od 4,8 djeteta. Sve navedeno upućuje na zaključak da je riječ o obiteljima koje se nisu trajno nastanile u Kotoru.

Zaključak

Matične knjige župe sv. Tripuna ukazuju na prisutnost dubrovačke useljeničke skupine u Kotoru tijekom cijelog 18. stoljeća. Ta su useljavanja intenzitetom bila slabija od migracijskih procesa zabilježenih u ranijim stoljećima, poglavito nego u srednjovjekovnom razdoblju. Također, struktura useljenika, koja se većim odnosila na neurbane prostore Dubrovačke Republike, te nije uključivala pripadnike plemićkih i građanskih dubrovačkih obitelji, sugerira da Kotor u 18. stoljeću tom, gospodarski najaktivnijem krugu nije bio privlačna useljenička točka. Matične knjige u Kotoru bilježe Dubrovčane skromnijeg podrijetla, pretežito žene iz ruralnih krajeva, što se u potpunosti uklapa u predmoderne tradicionalističke modele ženskih migracija. O njihovom slabijem gospodarskom potencijalu svjedoči nerazvijena imenska formula, ali ponajviše zanimanja sluškinja, kao i sličan krug iz ko-

1788. u Kotoru, 31. srpnja u Zadru i 20. kolovoza 1789. u Zadru te 1. studenog 1789. u Kotoru. Pukovnija Tripuna Gregorine između 1783. i 1786. popisana je 1-20. kolovoza 1783. u Splitu i Zadru, 30. siječnja 1785. u Kotoru, 28. srpnja 1885. u Budvi, 10. i 24. rujna 1785. u Veneciji, 12. siječnja i 15. travnja 1786. u Veneciji, 25. lipnja 1786. u Kotoru, 1. kolovoza 1786. dio satnija popisani su u Kotoru, a dio u Bresci. Archivio di Stato di Venezia, Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli, b. 286, Reggimento Andrea Toffelletti (1786. – 1789); b. 817, Reggimento Triffon Gregorina (1783. – 1786.). Više o tome, vidi u Katušić, „Stanovništvo Dalmacije“.

⁶⁷ Tijekom 18. i 19. stoljeća upravo su vojnici bili skupina koja je najčešće migrirala, a njihove migracije bile su geografski najintenzivnije. C. Pooley, J. Turnbull, *Migration and mobility in Britain since the eighteenth century*, London, 1998, 53–55, 59–60, 178–179.

⁶⁸ Matične knjige selektivni su izvor te bilježe samo pojedince koji su zapisani tijekom određenog životnog ciklusa (rođenja, vjenčanja, rođenja djeteta, smrti) na određenom prostoru. Također, zbog vremenskog okvira (18. stoljeće) i ritma poroda (od vjenčanja do prvog poroda u Kotoru je u prosjeku prolazilo 23 mjeseca) istraživanje ne obuhvaća sve bračne parove koji su tijekom 18. stoljeća sklopili brak, a fertilni ciklus im se produžuje u 19. stoljeće. Katušić, *Društvena i demografska struktura Kotora u 18. stoljeću*, 116.

jeg se stvarala njihova bračna strategija. S druge strane, navedenoj je društvenoj skupini, Kotor kao geografski bliža urbana cjelina, ipak pružao bolje gospodarske mogućnosti. Naposljetku, široki spektar mjesta podrijetla dubrovačkih supružnika i njihova (vojna) zanimanja svjedoče o izrazitoj mobilnosti dijela ove useljeničke skupine, kojima je Kotor bila samo jedna od usputnih životnih stanica, te se nisu trajno naselile u gradu.

**Prilog. Popis mjesta podrijetla useljenika iz Dubrovačke
Republike u Kotoru⁶⁹**

Mjesto (original)	Šira teritorijalno - administrativna jedinica (original)
Bergat, villa Bergat, dominio Bargato	Diocesi di Ragusa; Stato Raguseo
Breno	Stato di Ragusa; Diocesi di Ragusa
Brata Brato	Stato di Ragusa
Canali Conaule	Diocese di Ragusi; Stato Raguseo; Stato di Ragusa
Cepikuchia	di Ragusa
Ceptich	Stato di Ragusi
Ckiacouich	nella Fiumera del Stato di Ragusa
Cunal	Stato di Ragusi
Giacenizza, luogo	diocese di Ragusa
Kolocep	
Komolaz et villa d'Ombla	Diocesi di Ragusa
Luogouich, luoco	Diocese di Ragusa
Louorno, villa	di Canal del Stato di Raguseo
Melleda	Stato Raguseo
Molin di Breno	dominio di Ragusi
Ombla	Stato di Ragusa
Orasaz	Ragusa

⁶⁹ Popis sadrži nazive gradova, mjesta, sela i lokaliteta u izvornom obliku, kako su navedeni u matičnim knjigama.

Oscglie Osylic	Stato di Ragusa
Ossonich/Osouich	Stato di Ragusa
Pegliacz Pogliacz	Stato di Ragusa
Plocize	diocese di Ragusa
Popouo	Stato Raguseo
Postragne	Stato Raguseo
Priduorie, parrochia	da Canali diocesi di Ragusa
Primorie	Stato Raguseo
Putnicouich	Stato Raguseo
Ragusa Ragusi Raguseo Ragusea	
Ragusi Vechia	
Sabioncello	Stato di Ragusa
Schnesiza	Stato Raguseo
Slano	diocese di Ragusa; Stato di Ragusa
Stagno	dominio di Ragusi
Santa Croce	Stato Raguseo
Stato (di) Ragusa Stato di Ragusi Stato Raguseo	
Taionicza	Stato Raguseo
Terra Nova	di Ragusa
Tocila	Stato di Ragusa
Topolo	diocesi di Ragusa
Vitagliana	Stato del Ragusa Stato Raguseo
Zuppa Xuppa Zuppana	diocesi di Ragusa Stato Raguseo

Maja KATUŠIĆ

TRADITIONAL PATTERNS OF DUBROVNIK IMMIGRANTS IN KOTOR DURING THE 18TH CENTURY

Summary

This study, based on the analysis of original archival materials, baptismal, marriage, and death registers of the parish of St. Tryphon from the 18th century, illustrates and analyses the migrations of inhabitants from the territory of the Dubrovnik Republic to Kotor. The focus is on, to the extent allowed by the sources, analysing the number, gender, places of origin, and migration areas of Dubrovnik residents. The study also examines marital strategies and the involvement of Dubrovnik residents in the social life of Kotor at that time, all of which is considered in the context of pre-modern migration patterns.

The parish registers of St. Tryphon indicate the presence of a Dubrovnik immigrant group in Kotor throughout the 18th century. These migrations were less intense compared to migration processes recorded in earlier centuries, especially in the medieval period. Additionally, the structure of immigrants, which mostly pertained to non-urban areas of the Dubrovnik Republic and did not include members of noble and bourgeois Dubrovnik families, suggests that Kotor in the 18th century was not an attractive immigrant destination for this economically active circle. The parish registers in Kotor document Dubrovnik residents of modest origins, predominantly women from rural areas, fitting entirely into pre-modern patterns of female migration. Their lower economic potential is evidenced by undeveloped name formulas, but most notably by occupations such as maidservants, reflecting the similar social circle that influenced their marital strategies. On the other hand, Kotor, as a geographically closer urban entity, offered better economic opportunities to this social group. Finally, the wide range of origins of Dubrovnik spouses and their (military) occupations attest to the remarkable mobility of a part of this immigrant group, for whom Kotor was just one of the temporary life stations, and they did not permanently settle in the city.

Izvori

Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga krštenih II (1662. – 1701.)

Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga krštenih III (1703. – 1722.)

Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga krštenih IV (1724. – 1775.)

Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga krštenih V (1775. – 1824.)

Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga vjenčanih II (1697. – 1824.)

Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga umrlih I (1643. – 1731.)

Crna Gora, Biskupski arhiv u Kotoru, Matične knjige katedrale sv. Tripuna: Matična knjiga umrlih II (17731. – 1775.); Matična knjiga umrlih III (1775. – 1823.).

Italija, Archivio di Stato di Venezia, Inquisitori sopra l'amministrazione dei pubblici ruoli, b. 286, Reggimento Andrea Toffelleti (1786. – 1789); b. 817, Reggimento Triffon Gregorina (1783. – 1786.).

Literatura

Ascott, Diana, Fiona Lewis. Motives to move: Reconstructing individual migration histories in early eighteenth-century Liverpool, *Migration, Mobility and Modernization*, uredio David Siddle, Liverpool, 2000, 90–118.

Bertoša, Slaven. *Život i smrt u Puli: starosjeditelji i doseljenici od XVII. do XIX. stoljeća*. Pazin, 2002.

Brettell, Caroline, Hollifield James F., *Migration theory: Talking across disciplines*, London, 2014.

Brguljan, Željko. Poslovne i obiteljske veze kotorskog i dubrovačkog plemstva u 14. stoljeću, *Bokeški ljetopis* 4 (2019), 61–83.

Hahn, Sylvia. Nowhere at home? Female migrants in the nineteenth century Habsburg Monarchy, *Women, Gender and Labour Migration: Historical and Cultural Perspectives*, uredila Pamela Sharpe, London, 2011, 108–126.

Friganović, Mladen. *Demogeografija, stanovništvo svijeta*, Zagreb, 1978.

Janeković Römer, Zdenka. Komuna grada Kotora u srednjem vijeku posebnosti institucionalnog i društvenog razvoja, *Bokeški ljetopis* 4 (2019), 11–42.

Kalc, Aleksej. *Tržaško prebivalstvo v 18. stoletju*, Koper, 2008.

Katušić, Maja. *Društvena i demografska struktura Kotora u 18. stoljeću*, doktorska disertacija Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, 2013.

Katušić, Maja. Migracijski procesi zaleđe-grad: useljenici iz Crne Gore u katoličkim matičnim knjigama Kotora 18. stoljeća, *Istorijski zapisi* 89 br. 1-2 (2016), 167–183.

Katušić, Maja. Stanovništvo Dalmacije u matičnoj knjizi vjenčanih župe sv. Tripuna u Kotoru u 18. stoljeću, *Croatica christiana periodica* 44 br. 86 (2020), 111–129.

Katušić, Maja. Women and migration – a case study of Kotor in 18th century, *Migrations from Antiquity to Present Days*, uredili Snežana Vukadinović, Svetozar Boškov, Ifigenija Radulović, Novi Sad, 2020, 389–402.

Katušić, Maja; Ćosić, Toni. Stanovništvo Kotora prema mletačkim popisima u 18. stoljeću, *Demografske promjene i kulturna baština Hrvata Boke kotorske*, uredili Roko Mišetić, Maja Katušić, Zagreb, 2018, 158–178.

- Lee, Everett S. A Theory of Migration, *Demography* 3 br. 1 (1966), 47–57.
- Luetić, Josip. Bokeljski pomorci u službi na dubrovačkim brodovima, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru* 3 (1955), 81–85.
- Marković, Savo. *Nobilitet Bara u 100 biografskih zapisa, srednjovjekovno i ranonovjekovno plemstvo Bara*. Perast, 2023.
- Maliković, Dragi. Dubrovčani u Kotoru tokom XIII i XIV veka, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini* 37 (2007), 371–404.
- Mayer, Antun. *Kotorski spomenici, prva knjiga kotorski notara (1326. – 1335.)*, sv. 1. Zagreb, 1951.; Mayer, Antun. *Kotorski spomenici, prva knjiga kotorski notara (1329., 1332. – 1337.)*, sv. 2. Zagreb, 1981.
- Colin Pooley, Jean Turnbull. *Migration and mobility in Britain since the eighteenth century*, London, 1998.
- Ravenstein, Ernst Georg. The laws of migration, *Journal of the statistical Society* 52 (1885): 167–227; 56 (1889): 214–301.
- Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi (A-L)*, sv. 2, Zagreb, Dubrovnik, 2012.
- Vekarić, Nenad. *Vlastela grada Dubrovnika, vlasteoski rodovi (M-Z)*, sv. 3, Zagreb, Dubrovnik, 2012.
- Vekarić, Nenad. Demografska slika Hrvata Boke kotorske – isprepleteni identiteti Kotora i Dubrovnika – sudbina Hrvata u Hrvatskoj, *Bokeški ljetopis* 4 (2019), 261–266.
- Vries, De, Jan. *European Urbanization 1500 – 1800*, London, 1984.
- Wertheimer-Baletić, Alica. *Stanovništvo i razvoj*, Zagreb, 1999.
- Wilcox, Penelope. Marriage, mobility and domestic service, *Annales de Démographie Historique* (1981), 195–206.
- Zelinsky, Wilbur. The Hypothesis of the Mobility Transition, *Geographical Review* 61 (1971), 219–249.